

Kiállítás megnyitó

(Angol-Amerikai Intézet 1. Intézeti Fotótárlata)

Amikor fotókat akartam feltölteni a Facebookra, hogy arcot adjak újonnan létesített profil oldalnak, feltűnt, hogy minden képem egy idegen országban, vagy legalábbis egy távoli helyen, és nem abban a városban készült, ahol élek. E jelenség magyarázata nagyon egyszerű. Csak akkor veszek fényképezőgépet a kezembe, amikor utazok. Így a háttér folyamatosan változik, csak én nem. Mert amúgy mi érdekeset tudnék rögzíteni itt, ahol minden unalomig ismerős és annyira hétköznapi? Ahol az érzékelés csak a tájékozódást szolgálja, és a látásom funkciója eközben alig-alig több mint hogy épségben eljuttasson A-ból B-be, C-be, D-be és így tovább?

A fotózás tehát nagymértékben az utazással kapcsolódik össze nálam, a helyváltoztatáshoz kötött virtuális emlékgyűjtéssel. Mi tagadás, jó ideig próbálkoztam gép nélkül utazni, hogy *csakis* a fejemben, a tényleges emlékezetemben rögzítsem a képeket, és ne egy kamera keresőjén keresztül lássam az elém táruló világot, de aztán rájöttem, hogy ez így nem megy. Képtelen vagyok megőrizni egy tíz, tizenöt ével ezelőtti utazás emlékeit. (Majdnem azt mondtam, hogy: *képeit*.) Legalábbis olyan pontossággal, ahogy a digitális kamerák korszakában az elvárható lenne. Hát, fényképezek. Így alakítom fotografikussá, virtuálissá, vagy ha tetszik, medializálttá, és egyúttal külső eszközökön tárolhatóvá az emlékezetem.

Miért mondom mindezt? Mert nekem úgy tűnik, ez a kiállítás a fotográfia és az utazás kapcsolatáról szól. Részben azt bizonyítva, hogy az Angol-Amerikai Intézet oktatóinak kedves tevékenysége az utazás (jó nekik); részben pedig azt, hogy eközben fényképezni is szeretnek, mint minden ember. Újabban még én is. Nincs abban semmi rossz. Vagy mégis?

Susan Sontag szerint a fényképezés fejlődése szorosan halad az egyik legjellegzetesebb modern tevékenység, a turizmus nyomában. A huszadik században megszokott, hogy „az emberek hosszabb-rövidebb időre tömegesen és rendszeresen elhagyják megszokott környezetüket”. Ám fényképezőgép nélkül utazni, mintha egyenesen természetellenes volna. A fénykép ugyanis „megcáfolhatatlanul bizonyítja, hogy az utat megtettük, a programot teljesítettük”, és hogy jól éreztük magunkat. Vagy amiképpen Sontag fogalmaz: „Az utazás már nem egyéb, mint megtervezett fényképszerű hadművelet. Maga a fotózás megnyugtat, csillapítja az általános bizonytalanságérzetet, melyet az utazás hajlamos elmélyíteni... Aki nem tudja eldönteni, hogyan is reagáljon, jobb híján elkattintja a gépet. Ezzel formát is ad az élménynek: megáll, fényképez, továbblép.”

Van azonban egy óriási különbség a Sontag által leírt turista-fotók és az itt kiállított képek közt. Nevezetesen, hogy az utóbbiak nem *pusztán* fotó-trófeák, vizuális bizonyítékok, melyek azt igazolják, hogy azok készítője minden kétséget kizáróan járt például az óceán partján naplementében, Lengyelországban egy ékszerüzletben, Törökországban villanyfényben és Velencében egy ringó gondolán.

Sontag ugyanis amikor a fotografálást a turizmussal rokonítja, olyan képekről beszél, mint amelyeneket egy „csordaszellemű japán turista” készít, „akit rendszerint két fényképezőgéppel fölfegyverkezve látni: jobb vállán egy, bal vállán egy.” (Már elnézést a *rendes* japán turistáktól.) Az itt kiállított képek azonban nem csak reprodukálnak, dokumentálnak, hanem a látvány auráját is

igyekeznek megragadni. Éppen ezért a szóban forgó alkotások nem *kizárólag* térbeli utazások egyszerű lenyomatai, hanem a látvány felszíne mögé történő behatolásokként is értelmezhetők. Mint amiképpen egy érzékeny utazó sem csupán városok és országok közt, hanem lélekben is folyamatosan úton van (legfőképpen önmaga felé), ugyanígy e képek is többek az esetleges látványok rögzítésénél. Utazások e fotók az optikai tudattalanba, a látható világ mélyebb tartományaiba, a dolgok furcsa együttállásaiba. Mindazonáltal az utazásnak ez a tágabb értelme kapcsolja össze a *nem* térbeli utazásokat ábrázoló fotókat és a *tényleges* úti-képeket. Mert az előbbiek is vizuális utazásokra hívnak bennünket, a jól ismert (szegedi?) tájak felszíne mögé. Arra biztatnak például, hogy tekintsünk az unalomig ismert bölcsészkar épületére egy vaskorlát rácsán keresztül, szokatlan, torzító nézőpontból, vagy egy fekete márványtömb tükörképeként. Arra hívnak, hogy vegyük észre a tollászkodó, vígan üritő galambokat a harcias pózba dermedt turulmadár szárnyán. Nézzünk fel egy üvegtetős lépcsőházban a magasba, és ahelyett hogy kínlódva a fokokat számolnánk, ébredjünk rá végre, hogy *merre* is tartunk valójában.

És hogy az úti-képek nem pusztán külső tárhelyre rögzített emlényomok – mint az én korábban említett fotóim –, arról a kompozíciók azon összetevőit, alkotóelemeit gondoskodnak, melyek váratlanul előtörnek az ábrázolt jelenetből, „s átjárnak, akár a nyíl” – hogy egy másik fotóelmélészt is idézzek. Roland Barthes elképzelése szerint ugyanis a jó fotográfiának van egy *punctum* komponense, amely olyan, mint „a fotográfián egy seb, egy lyuk, egy folt”, egyszóval az a véletlen valami, ami „rögtön belém szúr”, amint kezembe veszem a képet. Én ilyen punctumnak látom például a mediterrán városka utcáján azt a gyermek-tekintetet, mely az egyik ablakból irányul a fotósra, a kamerára, és így rám is, a befogadóra. Vagy az elhagyott, északi tenger partján a napozó-székeket, melyek éppenséggel, mintha lebegnének, és néhány perc múlva belegyalogolnának az acélszürke végtelenbe. De „átszúr” a fotográfián a professzor úr komoly tekintete is, a dísz-zsebkendőt nem is említve, mely zakója zsebéből kikandikál, mint egy letűnt kor geometrikus formába rendezett, szép ereklyéje. (Megjegyzem: e ruhadarab tökéletesen harmonizál a háttérben látható kandeláberrel.)

Egyébként – ha már itt tartunk – nagyon kíváncsi lennék arra, hogy milyen vizuális utazásra hívnának bennünket mondjuk *éppen* a Magyar Nyelvészeti, vagy ne adj isten a Régi Magyar Irodalmi Tanszék oktató. A Történeti Segédtudományok Tanszék dolgozóiról most nem is beszélve. Ám amíg ez kiderül, fogadjuk szeretettel az Angol-Amerikai Intézet munkatársainak szép úti-képeit a látható és a szabad szemmel nem látható dolgok birodalmába.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, az *1. Intézeti Fotótárlatot* ezennel megnyitom!

Jó utazást mindenkinek!

Szeged, 2011. március 9.

Sághy Miklós

www.ieas-szeged.hu

pix.ieas-szeged.hu